

Minnesbilder kring sjön Kogaren

Av Rut Hermansson

Införd i Vimmerby-Tidningen 1968

Kogaren vill jag kalla min barndoms sjö. Detta med anledning av att mitt barndomshem Åkerholm ligger alldeles intill den å som rinner ut ur sjön. Vi barn lekte ofta och gärna vid både ån och vid sjön.

Kogaren gränsar, som både bygdens folk och andra vet, mot Hallingebergs kyrkby eller kanske snarare Säby och så vidare mot Strömsholm och Lillyhamn, där ån tar vid.

Det egendomligaste med sjön är kanske att landsvägarna går runt om. Från Hummelstads vägskäl vid Västerviksvägen kommer den så kallade Hallingebergsvägen. Den går första uppför de långa och många backarna, som förr kallades för "fem-backa-lång", sedan vidare genom Dröpstad och Kälkestads byar, förbi Spånga och en del småställen och slutligen över Hallingebergsån. Strax syns kyrkan och prästgården.

Från mitt barndomshem Åkerholm vandrade familjemedlemmarna, mor, far och åtta syskon, många, många gånger över Kogarens is för att komma till Hallingebergs kyrka.

Så tar vi andra vägen hem förbi Lärbo, Greby, Marieberg och Mjöltorps gård. Efter ytterligare några kilometer och ytterligare några välkända småställen är vi ute på gamla Västerviksvägen igen, vid det så kallade Bromåla vägskäl. Det finns således tvenne vägar att färdas till och från Hallingeberg.

Bottenlös sjö?

Kogaren ansågs förr som mer eller mindre bottenlös. Djupet mättes med oxtömmar och tydligen hade man inte tillräckligt många för att nå botten på de djupaste ställena.

Det sades också att sjön innehöll malm och att det var därför som inga åskväder gick över sjön, bara kretsade runt om.

När det åskade över Greby och ej över Dröpstad var det en tant som sa: "De är mycket syndigare i Dröpstad och av den anledning får Dröpstadbyn inte något regn". Man får tro't om man vill.

Underbar utsikt

Uppe på höjderna i närheten av idrottsplatsen Kogaråsen har man en underbar utsikt över sjön med dess uddar och skär och här ser man den vackra Hallingebergs kyrka i fjärran.

Klockklangen från kyrkan hördes tydligt hem till mitt barndomshem och speciellt glädde vi oss åt klämtningen på lördagskvällen – då började nämligen helgen!

Sockentemplet i Hallingeberg var ett kärt mål för alla bygdens invånare.

Jag minns också med glädje "Dröpstads badland" vid Åhagen. Här var långgrunt, härligt mjuk sand och mycket lämpligt badställe för de barn som förr kanske inte alltid var så simkunniga. Men nu ser det helt annorlunda ut. Nämnas kan att man vintertid också drev ner boskapen från Dröpstad till sjön för att dricka.

Liten ångbåt

Går vi lite längre tillbaka i tiden, till slutet av 1800-talet, så fanns i sjön en liten ångbåt, "Lilly", som gick runt sjön och hämtade upp mjölken från byar och gårdar och fraktade den ner till "Lillyhamn". Där finns än idag en stor sten med en kraftig järnring – i den fästes Lilly när hon lade till.

Mjölklaskorna drogs sedan av oxar eller hästar fram till det dåvarande mejeriet, som drevs av Mjöltorps vattenfall. Detta gav också kraft åt både kvarn och såg samt Kälkestads tegelbruk.

Timmerflottar

Det flottades också timmer över Kogaren. Detta kom ofta längre norrifrån, genom Långgrammen och Hallingebergsån, över Kogaren, genom timmerrännan vid forsen och så vidare ner mot Långsjön.

Jag har badat, rott och fiskat i Kogaren sommartid, åkt skridsko, släde och sparkstötting på dess is under vintern. Vintertid var isen en fin genväg till kyrkan och till min konfirmandundervisning. Isen användes som väg av alla och envar, inte bara av medlemmarna i vår familj.

Ett par av mina äldsta syskon tillbringade sin skoltid i Hallingeberg och hade då som lärare C J Carlstedt, den nuvarande kantorns farfar. Under min tid var det Josef Carlstedt som lät sin härliga röst ljuda ut i vårt gamla kära sockentempel.

Olyckstillbud.

Mycket fraktades som sagt över sjön och särskilt omfattande var kanske trafiken vintertid. Många transporter gick till och från de olika rörelserna vid Mjöltorps vattenfall.

Vid ett olyckstillbud i seklets början höll en välkänd bonde från Kälkestad på att få sätta livet till. Han körde ner sig vid åmynningen uppe i Hallingeberg men klarade med ett nödrop livhanken. Däremot gick både häst och lass till botten, trots att hästen kämpade en förtvivlad kamp för att komma upp.

Isupptagning

Vid den här tiden fanns varken kyl eller frys utan ville man kyla saker, till exempel matvaror, mjölk eller annat, fick man använda is. På varje gård fanns en isdös, som

byggdes upp varje vinter och sedan täcktes med sågspån eller annat isolerande material.

Från Kogaren tog man hem is till alla byar och gårdar runt sjön. Isen sågades i block och transporterades sedan hem, ofta i dyngskroven som man satt kälkar under. Ekipagen drogs av häst eller oxe.

Och för att varna dem som tog vägen över sjön för de uppsågade vakarna satte man upp enbuskar, vilka lyste gröna och granna mot isen och snön hela vintern.

Rangordnades

Oräkneliga steg har under årens lopp trampats på vägarna runt den vackra Kogaren. Och målet för människornas strävanden har många gånger varit kyrkan. Inte minst under julottan var sockenkyrkan fylld av människor från byar och gårdar, torp och backstugor. Många låg ensligt belägna och dess invånare hade lång väg att vandra innan de fick del av Guds ord.

Rangskillnaden i kyrkan var stor; på tvärbänkarna längst fram satt pälsklädda godsägare och storbönder. Längst bak satt socknens mindre betydande personer. Jag minns också fattighjonen från den gamla fattigstugan. Det bars vit näsduk och psalmbok i händerna. Och det var bara bra om "knarren" i skorna hördes! Välkände "Präst-Kalle" fanns naturligtvis också på plats. Och kvinnorna satt till vänster, männen till höger.

Efter julottan var det liv och rörelse på kyrkbacken. Hästarna gnäggade och frustade och när väl slädekipagen satt sig i rörelse hördes klangen av bjällror och bjällerkransar, en klang som sakta avtog och blev allt sprödare ju längre man kom från kyrkan.

Mycket har förändrats idag. Men minnena lever kvar och dem kan ingen ta ifrån mig.

Texten har redigerats och digitaliserats av Anders Jacobsson i mars 2025